

BİR DEĞİŞİM TALEBİ: II. CUMHURİYET ÜZERİNE

Bu incelememde öz olarak II. Cumhuriyet fikrinin *neliği*, *nedeni* ve II. Cumhuriyetçilerin taleplerine yer vereceğim. Bu çizdiğim sınırların konumuz hakkında bize bir çerçevelenmiş tablo sunacağı kanısındayım.

“II. Cumhuriyet” kavramı Türkiye’de ilk olarak 1950 yılında Seyfi Kurtbek tarafından 1923 ile 1950 yılları arasındaki dönemi eleştirmek ve Menderes döneminin bu konuda bir başlangıç teşkil etmesine yönelik göndermelerde kullanıldı (Koloğlu 1999). 1961 yılında iktidarı ele geçiren ve devlet başkanı olan Cemal GÜRSEL tarafından daha fazla *demokrasi ve özgürlük*, yeni bir anayasa için “II. Cumhuriyet” tabirinin kullanıldığı görülüyor (Aslantaş ve Bıçakçı). Fransa’daki gibi, tarihsel bir dönemi belirtmekten çok, yapılan ihtilâli savunmak amacıyla kullanılmıştır.

Yukarıda belirtilen daha önceki II. Cumhuriyet içeriklerinden farklı olarak, 1991 yılında Mehmet Altan’ın Sabah gazetesindeki köşesinde “Yeni Bir Türkiye” yazısı ile bu kavram *yeniden* gündeme geldi. Altan, Türkiye Cumhuriyeti’nin 1923’ten süregelen yönetme tarzını eleştirerek yeniden masaya yatırmak ve analiz etmek amacıyla *II. Cumhuriyet* ifadesini yazısında kullandı. Bu ifade bir şemsiye kavram olarak mevcut düzen anlayışının değişmesi ve yeni bir cumhuriyetin kurulması için yapılan eleştirileri içermekteydi.

“II. Cumhuriyet” düşüncesi, yeni saydam Cumhuriyetin oluşması, herkesin eleştiri yapması ve kendimizi daha iyi tanımak içindir. Diğer bir ifade ile “II. Cumhuriyet” Cumhuriyet’in bir demokratikleşme arzusudur. Mevcut yapının çoğulcu ve saydam olması için önerilmiştir.

“II. Cumhuriyet”in ikinci olarak adlandırılmasının nedeni *baskıcı* ve *tutucu* olan geçmiş yönetim tarzının kendi içindeki *totaliter* ve *otoriter* karakterlerinden *Cumhuriyet*’i ayrı tutma istemidir. İfadedeki II. sıfatı Kemalizm’in; devletin resmi ideolojisi olarak yer almadığı bir Cumhuriyet anlamında kullanılmaktadır (Altan 1999,11).

“II. Cumhuriyet” düşüncesi aynı zamanda *kimlik* konusuna yeni bir bakış açısı önermekte, Türk kimliğinin sorgulanmasını istemekte ve farklı kimliklerin tanınmasından yana görünmektedir. Kültürel ve siyasal kimliklerin aynı mekânda ortaya çıkmasını ve isteyen istediği kültürel ya da siyasal kimliğini taşıyabilir düşüncesindedir (Aksoy ve Robins 1992, 59).

Türk kimliğinin yeniden tartışılması meselesi, 1990’ların başındaki *Liberal*, *Marksist*, *Kürt*, *Müslüman* kimliklerin varlığının tartışılmaya başlanmasıyla eş zamanlı görülebilir. Bu dört farklı kimlik bugüne kadar resmî ideoloji dolayısıyla açıkça dile getirilmiyordu. Çünkü bunlar aynı zamanda resmî ideolojinin *dört fobisidir*. II. Cumhuriyet yaklaşımında bu kimliklerin kendilerini ifade etmesine ve hür düşünce ortamının olmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

II. Cumhuriyet anlayışındaki arayış, T.C. Başbakanı Sayın Turgut Özal’ın ifade ettiği gibi, bir zihniyet inkılabı arayışı, *zihniyet inkılâbı* ile birlikte bütün farklı düşüncelere hayat hakkı tanınmasıdır (Altan 1992,12). II. Cumhuriyet projesi tek tip birey yaratmak isteyen resmi ideoloji ve 12 Eylül anayasasının artık günümüz şartlarına uyacak bir nitelik

taşımadığını belirtmektedir. Tek parti döneminden kalan yasalarla artık bu iş yürüyemez. Türkiye'nin çağa uygun olarak toplumsal hak ve hürriyetleri savunan yeni bir anayasaya ihtiyacı vardır. İşte Cumhuriyet'i *bürokrasinin* değil, *halkın* cumhuriyeti haline getirmek ve demokratikleştirerek değiştirme önerisine "II. Cumhuriyet" denmektedir (Aksoy ve Robins 1992, 60).

II. Cumhuriyet; rejimin *bürokratik yapısının* değiştirilmesi, vergi verenlerin vergilerinin nereye harcandığını denetleyebilecek hale gelmesi, *askeri bürokrasinin* siyaset üzerindeki baskısının kaldırılması, devletin ekonomik alandan çekilmesi ve bütün toplumsal tabakaların katılımı ile oluşturulacak yeni bir demokratik cumhuriyet önerisidir. II. Cumhuriyet, aslında hiçbir zaman iyi çalışmayan sistemin tanıklıktan kurtulması için elzem görülür. Çünkü I. Cumhuriyet'in getirdiği kazanımları ve yönetimiyle yapılan yanlışları bilmekteyiz. Kazanımlarına sahip çıkmalı, yanlışları ise atmamızdır.

II. Cumhuriyet tartışması özünde cumhuriyeti yadsıyan bir tartışma değildir. Bir öneriden öte cumhuriyeti *demokrasi* ile bütünleştirmeye, anlamlandırmaya çalışan bir proje olarak değerlendirilmelidir (Metiner 1995, 95). II. Cumhuriyet düşüncesinin temelinde yer alan gerçek; "gelin 70 yılın sonunda artık şu tanrısal bir mertebeye oturtulan bu kutsal devlet anlayışımızı değiştirelim ve devleti demokratikleştirelim" çağrısıdır (Metiner 1995, 95). Yeryüzünün çoğulcu, çok sesli ve bireyselliği öne çıkaran bugünkü haline; tek parti rejimini savunarak, ona sahip çıkarak, mevzuatını koruyarak, boyun eğerek yetişemeyiz. Bunları değiştirdiğimizde ise demokrasinin, insan haklarının ve piyasa ekonomisinin sorunsuz işlediği; etkin ve saygın bir devlet örgütüne, üretken bir topluma ulaşmamız daha da kolaylaşacak. Zaten cumhuriyetin demokrasi ile bezenmesi anlamına gelen "II. Cumhuriyet" de bu resimden başka bir şey değil (Altan 1997).

Buraya kadar II. Cumhuriyet ifadesinin çıkış ve kullanımına dikkat çektim. Ayrıca Mehmet Altan'ın bu ifade ile ne amaçladığını sergilemeye çalıştım. Bundan sonra hep birlikte bu konuya yönelmesinin nedenlerini gözden geçirelim.

Neden II. Cumhuriyet?

Türkiye'de siyasal sistemin kendini *yeniden yapılandırarak* kapasitesini yitirdiğini ve yeniden yapılanmayı sağlayacak iç dinamiklere sahip olmadığını belirten II. Cumhuriyetçiler, I. Cumhuriyet'in antidemokratik görünümünü ve üretken olmayan yapısını değiştirme amacı taşıyorlar. Çözümlerin neden I. Cumhuriyet'te değil de II. Cumhuriyet'te aranması gerektiği sorusuna ise M. Altan şöyle cevap veriyor;

"Yeni bir cumhuriyete ihtiyaç var. I. Cumhuriyet burayı bir yere kadar getirdi ama artık götürüyor. Çünkü demokrasiyi içermiyor. Bunun demokratik cumhuriyete dönüşmesi, Kemalist niteliğinden ziyade demokratik niteliğinin ağır basması lazım. Asker ve sivil bürokrasinin kurduğu militer nitelikte bir cumhuriyet bu. Asker-sivil bürokrasinin imtiyazına göre şekillenmiş. Belirli bir zümrenin imtiyazına göre şekillenmiş bir devletin, onların egemenliği altında dönüşmesine imkân yok. Nitekim 75 yıldır Türkiye kendini dönüştürüyor, kuruluşundaki sorunları çözemiyor." (Altan 2000).

I. Cumhuriyet'te gelişmelerin önünü tıkayan devlet yapısı, tabu olarak kabul ettiği düşüncelerin eleştirilmemesi yüzünden II. Cumhuriyetin amaçlandığı anlaşılıyor. İşlerin süreç içinde düzeleceğini beklemek ise iyimserlik olur (Artvinli ve Aytekin 2000). Altan'a göre, I. Cumhuriyet'in özeleştirisini yapmak zorundayız. Geçmiş olduğu gibi koruyamayız. I. Cumhuriyet bizi buraya kadar acı ve tatlı bir şekilde getirdi. Ama artık götürüyor. I.

Cumhuriyet Ali Şükrü Bey cinayetini, Lockheed uçak alımındaki rüşvet olayını ve Susurluk kazasını aydınlatamadı. Bunların aydınlanması önlendi.

Değişim gerekli ama II. Cumhuriyet'e gerek yok diyenlere Altan, aşağıdaki sebeplerden dolayı karşı çıkıyor ve bu sorunların nasıl çözüme kavuşacağını soruyor:

- Geçmişe örtü örterek, toplumsal dokunun sağlığına yeniden kavuşmasını engelleyen anlayış ile anti demokratik anlayışa eşlik eden devletin ekonomik patronluğuna nasıl çare bulacaklar?

- Rejimin yapısındaki militarist niteliği nasıl giderecekler?

- Bizi nasıl üretken ve demokrat kılacaklar?

- Sistemin temelindeki toplumsal çarpıklıkları nasıl gün ışığına çıkarıp düzelterekler?

II. Cumhuriyetçiler bu sorulara verilecek cevapların ve uygulamalarının *bir zihniyet değişikliğini* gerektirdiğinin farkındadırlar. Bu nedenle kaçınılmaz birtakım talepleri bulunacak ve bu yeni anlayışın yerleşmesini düşleyecekler. Bu taleplerin neler olduğunu şimdi birlikte inceleyebiliriz.

II. Cumhuriyetçilerin İddia ve İstekleri

II. Cumhuriyetçilerin statükoya yönelttiği eleştiriler farklı başlıklar altında ele alınabilir. Bunları belli başlı beş konu olarak belirledim. Burada bu eleştiri noktalarını ve onların bu konulardaki isteklerini birlikte vermenin uygun olduğunu düşünüyorum.

a- Ordu ve Bürokrasi

M. Altan'a göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin rejimini belirleyen ve Kurtuluş Savaşı'nı kazanan "*asker-bürokrasi*"dir. Bu asker-bürokrasi bugüne kadar da varlığını devam ettirmiştir. Türkiye'nin bugünkü kimliğini de büyük ölçüde ordu belirlemiştir. Bu anlayışı, Osmanlı'dan miras almış ve aldığı gibi kurmuştur. Bugün askeri gücün siyasal kurumlar üzerindeki tesiri MGK varlığı ile gösterilmek istenir. Burada alınan kararlar; siyasilerin hayata geçirmek zorunda oldukları tavsiye niteliğindeki buyruklardır.

Altan açısından I. Cumhuriyet, *halkın oyuyla başa gelenlerin*, atanmışlar üzerine egemenlik kurmadığı bir sistemdir. Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti bir nevi *bürokrasi* cumhuriyetine dönüşmüştür. Bugün için sadece siyasal alanda değil, ekonomik alanda da bürokrasi egemenliğini kurmuştur. I. Cumhuriyet ordunun kurduğu bir cumhuriyet olduğu için, anayasalar da sürekli "asker süngüsü" ile yapılmıştır. Altan, ordunun sahip olduğu bu rejimi korumak tutumundaki sağlıksızlığı aşağıdaki şekilde tespit etmektedir;

"Bizim demokratik geçmişimiz olmadığı için kapımızdaki tehlikeleri 'şariat ve bölücülük' olarak sıralıyoruz. Ama yetmiş yıldır 'demokrasi'yi engelleyerek bu tehlikelerin güç kazanmasına neden olan 'militarizm'i pas geçiyoruz. Hâlbuki 'baskı ve yasak' toplumsal dertleri azdırıyor" (Altan 2000, 64).

II. Cumhuriyetçiler bu tür eleştirilerle bürokrasinin seçilmişler ve ekonomi üzerindeki tesirinin kaldırılmasını dillendiriyorlar. Ordunun denetlenebilecek ve yargılanabilecek bir durumda olmasını istiyorlar. Ayrıca bürokrasinin elindeki ekonomik egemenliğin halka devredilmesi gerektiğini savunuyorlar. Ordunun da artık halka güvenmesi gerektiğini eğer güven olmazsa demokrasinin de olamayacağını belirtiyorlar.

b- Laiklik

II. Cumhuriyetçiler laikliğe demokrasi penceresinden bakmak istiyorlar. Laiklik ile demokrasinin doğru orantıda olduğuna dikkat çekerek, demokrasinin olduğu yerde laiklikten ayrı olarak bahsetmenin anlamsız olduğunu söylemektedirler.

Öncelikle Türkiye’de *laiklik* kavramının kendi tanımı çerçevesinde kullanılmadığına işaret edilir. Örneğin laiklik, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıysa buna riayet edilmelidir. Oysa Türkiye’de din, *devlet tekelinin* altındadır. Devletin anayasasında devlet dini olmamasına rağmen, pratikte böyle görünmüyor. Devletin kurmuş olduğu bir Diyanet İşleri Başkanlığı söz konusu ve buradan imamlar devlet memuru olarak maaş almaktadır (Altan 2000, 109).

Demokratik toplumlarda devlet hiçbir dine *ayrıcalık* tanımayarak ve bütün farklı dinsel görüşlere aynı oranda yaklaşarak din ve ibadet, inanma ve inanmama özgürlüklerini güvence altına almıştır. Kişiler, istediği dinî inancı seçmek ve bunun için gerekli ibadetleri yerine getirme konusunda dokunulmazlığa ve özgürlüğe sahip kılınır (Altan 2000, 109). Oysa Türkiye’de devlet vatandaşlardan aldığı vergiler ile Diyanet İşleri Başkanlığı yolu ile Müslümanlara hizmet veriyorken, bu vergileri Müslüman olmayanlardan da toplamasına rağmen, aynı şekilde onlara hizmet sunmamaktadır. Bu nedenle II. Cumhuriyetçiler, devletin laiklik konusunda bütün görüşlere aynı mesafede yaklaşmasını isterler. Türkiye’nin köylü toplumundan kurtularak, sanayileşmesinden sonra halkın kendisi laikliğe sahip çıkacaktır.

Toplumda laikliğin yerleşmesi konusunu ele alan Altan, laikliğin ordu tarafından sahiplenmesinin insanların ekonomik ve sosyal çıkarlarının laiklik ile çakışmamasına bağlar. Batı’da toplumsal yaşam kurallarını belirleme kavgası kilise ile *sermaye* sınıfı arasında olmuştur. “Batı’da toplumun doğal gelişimi sayesinde, burjuvazinin çoğunluğu ardına alarak gerçekleştirdiği din baskısına yönelik başkaldırıcı, biz ‘sümgü’ gücü ile yapmaya kalkıştık” (Altan 2000, 113).

M. Altan bu konudaki taleplerini de şöyle dile getirir: “İnsanlarımızın din devleti sultanı altına alınmasını sonuna kadar reddeden ama inancın oluşturduğu yaşam tarzına evrensel hukuk ilkeleriyle çelişmediği sürece hoşgörülü yaklaşan ve toplumsal ortaklığımızın evrensel demokrasi kurallarına saygılı bir devletin vatandaşlığında somutlaştığı yeni bir Türkiye...” (Altan 2000, 139).

c- Hukuk

I. Cumhuriyet’in hukuk temelli kurulmadığı savını ileri süren II. Cumhuriyetçiler böyle bir anlayışın var olmadığını da söylerler. I. Cumhuriyet halk iradesi üzerine kurulmadığı için, *hukukun* önemi de kalmamıştır. Yasalar, ancak *yönetilenler* içindir. Maalesef Türkiye’de yaşanan bazı somut örnekler hukukun devlet yönetimindeki *bazı seçkinlere* uygulanamadığını gösteriyor.

Oysa devlet, hukuku en iyi şekilde uygulamasını sağlamakla görevlidir. Örneğin devlet faili meçhul cinayetleri çözemediği zaman devlete ve hukuka olan güven halk nezdinde sarsılmaktadır. Türkiye’de çok sayıda *hukuksuzluk örneklerinin bulunması* devletin derin yara almasına neden olmaktadır. M. Altan, bu konudaki eleştirilerini şöyle sürdürmektedir: “Hâlâ askeri yargı hayattadır. Ülkemizde şüphe uyandıran hiçbir iddia eğer üniformaları ilgilendiriyorsa, sorgulanmadı, yargılanmadı. Sonuca ulaştırılmadı. Ne 1 Mayıs katliamı, ne askeri darbeler, ne M. Ali Ağca’nın Maltepe Cezaevinden kaçırılması, ne Lockheed rüşvet skandalı, ne Gladio. Bu üniformalı sorulara Türk demokrasisi cevap vermedi. Bunları aydınlatamadı... Köylülere dışkı yediren güvenlik görevlisi terfi etti, ceza almadı. Köylüler bir binbaşıya dışkı yedirselerdi acaba olay aynı şekilde mi geçirtilirdi? Demek ki burada

hukukun üstünlüğü devlet elitine, silahlı bürokrasiye uygulanamıyor” (Artinvinli ve Aytekin,2000, 3-5).

d- Anayasa

II. Cumhuriyetçiler, anayasaları *hep aynı zihniyetin* yaptığı iddiasındadırlar. Bu bakış açısına göre, yeni bir anayasa, yeni bir cumhuriyet anlamına gelmez. Çünkü bütün anayasaların kurulmasında hep ordu rol almış ve zihniyeti ağır basmıştır. Dolayısıyla II. Cumhuriyetçiler için rejim ve şartları aynı olduğu sürece yeni anayasaları yeni bir cumhuriyetle irtibatlandırmanın bir anlamı bulunmamaktadır.

Bununla birlikte II. Cumhuriyetçiler, tüm toplumsal tabakaların katılımıyla oluşturulacak yeni bir anayasanın oluşturulmasını isterler. Bugün yürürlükte olan 1982 anayasası her ne kadar halkoyuna sunulmuş ise de halk bundan memnun değildir. M. Altan bu durumu şu ifadelerle eleştirmektedir: “1982 anayasası ‘devleti vatandaşa karşı’ koruyan, devleti yücelten ve vatandaşı kul sayan bir darbe anayasası... hâlâ yerli yerinde duruyor” (Altan 2000, 54).

II. Cumhuriyetçiler; *parlamentonun gerçek bir güç olmadığını*, çünkü MGK gibi anayasal bir kuruluşun parlamento üzeri bulunmasına ve MGK’nın siyasi ve sivil hayat üzerindeki yönlendiriciliğine dikkat çekerler. Ayrıca II. Cumhuriyetçiler seçim sisteminin de değişmesi taraftarındırlar. Mevcut seçim sistemi, parti liderlerinin egemenliğini koruyan, halkın kendi seçtiği milletvekilliğini denetleyemediği bir sistemdir. Kısacası parti liderlerinin seçtikleri dışında kimsenin milletvekili olmadığı bir çarktır.

II. Cumhuriyetçilerin sivil bir anayasa ve demokratik bir seçim sistemi talepleri, siyasal sistemin piyasa ekonomisine ve açık toplum modeline uygun olacak dönüşüm teklifleriyle uyum içindedir. Bu dönüşüm öz itibarıyla yönetilen ile yöneten ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi ve siyasal öznelerin yeniden belirlenmesidir (Vergin 1992, 89).

e- Demokrasi

“Cumhuriyet”i bir “demokratikleştirme projesi” olarak ortaya koyan II. Cumhuriyetçiler, Türkiye’nin *demokratik bir geleneğinin olmadığı* ve I. Cumhuriyet’in de bunu sağlayacak güce sahip bulunmadığı savlarına dikkat çekiyorlar. Bunlara göre 1923 Anayasası egemenliği padişahın elinden almış ama halka devredememiştir. Demokrasinin olmaması egemenliğin vesayetçi olmasına yol açmış ve bunu bürokrasi ile günümüze kadar taşımış, zamanla kemikleşmiş bir yapıya dönüşmüştür.

“II. Cumhuriyetçiler”, *Demokrasi ve Cumhuriyet* kavramlarının açılımını yapmakta, *cumhuriyetin demokrasiymiş* gibi gösterildiğini ifade etmektedirler. Onlara göre, cumhuriyetin temelinde *farklılıkları* gidermek, demokrasinin temelinde ise farklılıkları *korumak* vardır. Cumhuriyet ve demokrasinin farklı kavramlar ve anlamlara sahip olduğunu söyleyen II. Cumhuriyetçiler, aynı zamanda *halkçılığın da demokrasi* ile eş anlamlı olarak kullanılmasına karşı çıkmaktadırlar. Bu konuda M. Altan görüşlerini net bir şekilde ortaya koymaktadır: “Halkçılığı demokrasi olarak görmek, resmi ideolojinin propagandasıdır. Bence ‘altı ok’ içindeki en faşist ilkelerden birisidir ‘halkçılık’. Çünkü ‘kaynaşmış, sınıfsız, imtiyazsız bir kitleyiz’ mantığı demokrasinin özü ile çelişiyor. Sosyal sınıfları yadsıyan; o toplumun gelişmesinde en yararlanacağımız dinamiği yasaklayan; o dinamiğin oluşmasını sağlayan temel altyapıyı düşman sayan bir anlayıştır. Halkçılığın demokrasi ile hiçbir

ilişkinini göremiyorum. Tam tersine toplumları geliştirecek olan zıtlasma dinamiğine düşman bir ilkedir” (Artvinli ve Aytekin, 2000, 3-5).

II. Cumhuriyetçiler demokratik bir toplum olabilmemiz için “geriye dönüp”, haksızlık yaptığımız insanların hakkını vermek, tek parti döneminin yanlışlarını gözler önüne sermek, böylesi tartışmaları dışlamamız gerektiğini belirtirler (Altan 2000, 26). Yine II. Cumhuriyetçilerin görüşlerine bakılırsa, demokrasilerde parlamento esasken, ülkemizde ise egemenliğin kendisinde olduğu bir parlamento söz konusu edilemez. Oylarımız ile *seçilmiş gibi görünen* ama aslında *atanmış* bir parlamento vardır. Gerçekte halkın denetleme şansının olmadığı bir sistemdir. Her on yılda bir yapılan darbeler sebebi ile rayına oturtulamayan bir siyasi düzen söz konusudur. Bunlar demokrasinin gelişmesine engel teşkil etmektedir.

Demokrasinin bazı ilkelerinin bulunduğunu, belirten II. Cumhuriyetçiler bunların yerine getirilmesini talep ederler. Bu ilkeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Halk egemenliği
- Hükümetin, yönetilenlerin rızasına dayanması
- Çoğunluğun yönetimi
- Azınlık hakları
- Temel insan haklarının güvence altına alınması
- Özgür ve adil seçimler
- Kanun önünde eşitlik
- Davaların hukuki usullere göre görülmesi
- Devletin yetkilerinin, anayasa ile sınırlandırılması
- Toplumsal, ekonomik ve siyasi alanda çoğulculuk
- Söz, ifade ve basın özgürlüğü
- Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü

Türkiye'nin huzurlu olabilmesi devletin; toplumsal özellikleri, farklı grupları reddetmeyecek bir demokrasi anlayışı ile sağlanabilir.

Sonuç olarak, II. Cumhuriyetçilerin eleştiri ve teklifleri ile kapsamlı bir projeye niyetlendiklerini belirtebiliriz. Şu ana kadar çabalarının hedefleri öz itibarıyla şunlardır:

1. Toplumlar baskı altında yaşayamaz.
2. Rahat ve özgür toplum olmak için, demokratikleşmek gerekmektedir.
3. Her türlü aşırılık ve baskı *demokrasi* ile bertaraf edilebilir. Farklı görüş ve ideolojilerin bir arada yaşayabilmeleri demokrasi ile mümkün olabilir. Birbirleriyle hem çatışma hem de uzlaşma içinde olacaklar, bir arada yaşamayı bileceklerdir.
4. Rahat propaganda ve örgütlenme olanaklarını ancak demokrasi içinde bulabilirler. Böylece bazı fikirlerin marjinal kalması, toplum için tehlike oluşturabilecek düzeylere gelmesi önlenmiş olacaktır. Nihayetinde toplumun güvence altında olması farklı görüşlerin birbirleri ile uzlaşma zorunda oluşlarını getirecektir.

Erdal ER

KAYNAKÇA

ALTAN, Mehmet, “2. Cumhuriyet nedir? Ne değildir?”, *Türkiye Günlüğü*, 20 (1992).

----- “Mesut Yılmaz ve II. Cumhuriyet”, Sabah Gazetesi, 16.10.99, Sayı; 15780.

----- “Avrupa II. Cumhuriyetçi”, (Neşe Düzel’in röportajı, 01.04.2000. Radikal),
www.radikal.com.tr/arsiv.

----- “Birinci Cumhuriyet Üzerine Notlar” Birey Yay., 2000, İstanbul.

----- “2.Cumhuriyet Zorunluluğu”, Sabah Gazetesi, 19.04.1997, (www.ikincicumhuriyet.org/nedir.)

ARTVİNLİ, Fatih ve Aytekin Nesrin, “II. Cumhuriyetçiler”, İstanbul, 2000, (www.ikincicumhuriyet.org/dogru.)

ASLANTAŞ, Alper Sedat ve Baskın Bıçakçı, “Popüler Siyasi Deyimler”, www.ikincicumhuriyet.org/nedir.

KOLOĞLU, Orhan, “Demokrat Parti’den 27 Mayıs ve Sonrasına, Bitmeyen ‘Numara’ Kavgası”,
www.milliyet.com.tr/ekler/gazete-Pazar/991212/haber/tarih.html.

METİNER, Mehmet, “Türkiye ve Demokrasi”, Pendik Belediyesi Yay., İstanbul, 1995.

VERGİN, Nur, “Tasfiye mi, Tashih mi”, *Türkiye Günlüğü*, 20 (1992).